

УДК 334.716

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-4-4>

ОХОРОНА ПРАЦІ ЯК ЕЛЕМЕНТ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

М. В. РЕСЛЕРдоктор економічних наук, професор;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3787-9472>**Ю. Р. БРОДОВИЧ**кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6458-3553>**Ю. І. ФОРДЗІОН**кандидат технічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6709-9525>

Анотація. Охорона праці є невід'ємною складовою бізнес-стратегії сучасного підприємства, яка служить основою сталого зростання та ефективності діяльності. Досліджується стратегічне значення безпеки праці для сприяння добробуту працівників, забезпечення дотримання нормативних вимог і підвищення стійкості організації. Підкреслюється узгодженість ініціатив щодо безпеки з бізнес-цілями для мінімізації ризиків, зниження витрат і підвищення продуктивності. Інтеграція заходів безпеки в стратегічну політику підприємств не тільки виконує етичні обов'язки, але й забезпечує конкурентні переваги, зокрема залучення талантів, посилення бренду та довіру зацікавлених сторін. Дослідження підкреслює роль лідерства у впровадженні культури безпеки та потребу в постійному навчанні працівників для вирішення нових проблем на робочому місці. Зрештою, безпека праці як стратегічний елемент сприяє довгостроковому успіху, забезпечуючи безпечне та стійке робоче середовище.

Ключові слова: бізнес, підприємство, стратегії, охорона праці.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Сучасні підприємства, незалежно від розміру та галузі, стикаються з необхідністю ефективного управління охороною праці для забезпечення безпеки своїх працівників та мінімізації ризиків. Охорона праці, інтегрована у загальну бізнес-стратегію, може мати значний вплив на продуктивність, зниження витрат і підвищення економічної ефективності підприємства. Впровадження системи охорони праці, що відповідає сучасним стандартам, не тільки мінімізує нещасні випадки на виробництві, але й сприяє поліпшенню робочих умов, підвищенню мотивації працівників та зміцненню репутації підприємства. У цій статті розглядаються вплив охорони праці на продуктивність праці та економічну ефективність підприємств, а також сучасні підходи до впровадження систем безпеки на підприємствах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування стратегій розвитку сучасних підприємств присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема, Ю. Бондар, О. Гуцалюка, А. Пилипенка, О. Попова, М. Портера, А. Томпсона, А. Чандлера, З. Шершньової, Н. Шматько, деяких інших. Однак динаміка реальних економічних процесів піднімає

актуальність дослідження особливостей розробки та імплементації в практику охорони праці як елемента бізнес-стратегій діяльності на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Інтеграція охорони праці у бізнес-стратегію підприємства стає одним із ключових факторів його успішного функціонування. Впровадження системи управління безпекою праці дозволяє оптимізувати виробничі процеси, забезпечити стабільність функціонування та знизити ризики, пов'язані з нещасними випадками або травматизмом на робочих місцях. Це також підвищує конкурентоспроможність підприємства, оскільки сучасний бізнес все частіше оцінюється не тільки за фінансовими показниками, але й за рівнем корпоративної соціальної відповідальності (CSR), до якої належить охорона праці.

Крім того, згідно з міжнародними стандартами, такими як ISO 45001, підприємства, що дотримуються високих стандартів безпеки, отримують переваги в міжнародних тендерах, полегшують доступ до зовнішніх ринків і мають кращі позиції для залучення інвестицій [1]. Це робить впровадження системи охорони праці важливим елементом стратегічного управління.

Охорона праці безпосередньо впливає на продуктивність працівників. Безпека на робочому місці сприяє зменшенню кількості травм, що веде до зниження рівня абсентеїзму, відсутності на роботі через хвороби та нещасні випадки. Забезпечення належних умов праці допомагає зменшити фізичні та психологічні навантаження на працівників, що, у свою чергу, призводить до підвищення їхньої мотивації та залученості до робочого процесу.

Дослідження показують, що підприємства, які інвестують в охорону праці, отримують значний приріст продуктивності. Зокрема, впровадження системи безпеки дозволяє зменшити кількість виробничих зупинок через нещасні випадки або технічні несправності, що також сприяє підвищенню ефективності роботи всього підприємства. Крім того, належна охорона праці позитивно впливає на моральний стан колективу, зменшує плинність кадрів і сприяє формуванню лояльності до компанії.

Впровадження ефективної системи охорони праці несе фінансові вигоди для підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. На перший погляд, інвестиції в охорону праці можуть здаватися значними, однак їхня окупність досить висока. Економічна ефективність від таких інвестицій полягає в уникненні значних витрат на відшкодування збитків у разі нещасних випадків, виплати компенсацій, штрафів та відшкодувань за порушення правил безпеки.

Аналіз дослідження показують, що впровадження сучасних систем охорони праці дозволяє підприємствам знизити рівень травматизму на 30–50 %, що призводить до значної економії на витратах, пов'язаних з компенсаціями та лікуванням постраждалих працівників. Крім того, підприємства, які забезпечують високі стандарти безпеки, мають менші витрати на страхування та користуються кращими умовами співпраці з фінансовими установами.

Ефективна система охорони праці також допомагає зменшити втрати продуктивності, пов'язані з нещасними випадками, збоями у виробничих процесах та простоем обладнання. Це дозволяє підприємству зберігати стабільність виробництва та мінімізувати непередбачені витрати, що позитивно відображається на його загальній рентабельності.

В сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, система управління охороною праці стає ключовим елементом забезпечення безпеки та ефективності на робочому місці.

Активне впровадження ергономічних рішень та передових методів аналізу ризиків дозволяє підняти безпеку праці на новий рівень. Застосування високої технічної складності в цьому контексті – це не просто розкіш, але й запорука успішного функціонування системи.

Надзвичайно актуальним питанням зараз постало, використання штучного інтелекту та аналізу великих даних в системі управління охороною праці, що дозволяє ефективно передбачати та запобігати можливим небезпекам. Такий підхід дозволяє уникнути несподіваних ситуацій і допомагає компаніям підтримувати високий стандарт безпеки.

Завдяки поєднанню таких рішень та гнучкості системи управління охороною праці, стає можливим ефективно пристосуватися до будь-яких умов роботи. Це не тільки гарантує безпеку праці, але і забезпечує стабільну продуктивність та задоволення працівників.

Система управління охороною праці, об'єднуючи в собі інтелект та ефективність, робить акцент на попередженні ризиків. Завдяки цьому, працівники відчувають не лише захист свого здоров'я, але й підтримку своєї продуктивності в будь-яких умовах. Висока адаптивність системи створює основу для сталого розвитку компанії. Взаємодія технологій та людського фактору робить охорону праці більше, ніж просто дотримання норм та правил – це інвестиція в довгостроковий успіх та важливий аспект корпоративної культури [2].

Усе враховуючи, можна стверджувати, що система управління охороною праці сучасної компанії – це складна, але важлива мозаїка, де варіативність і технічна складність об'єднуються для створення безпечного та продуктивного робочого середовища.

Досліджуючи питання системи охорони праці, зазначимо що це є критично важливим компонентом бізнес-стратегії, яка спрямована на забезпечення безпечного робочого середовища, покращення добробуту працівників і сприяння загальній стабільності та прибутковості підприємств. Наведемо основні етапи, які відіграють важливу роль в діяльності підприємств:

1. Стратегічне значення охорони праці:

- відчуття безпеки та продуктивність працівників: безпечне робоче середовище зводить до мінімуму кількість травм і захворювань на робочому місці, сприяючи покращенню морального стану, підвищенню задоволеності роботою та підвищенню продуктивності;

- відповідність і управління ризиками: дотримання правил охорони праці допомагає уникнути юридичних санкцій, збоїв у роботі та шкоди репутації;

- зменшення витрат: запобігання нещасним випадкам і проблемам зі здоров'ям зменшує витрати, пов'язані зі страховими претензіями, компенсаціями та витратами на наймання завдяки високій плинності кадрів;

- репутація бренду: підприємства, які віддають перевагу безпеці, часто сприймаються як від-

повідальні та турботливі, що підвищує їхню репутацію серед зацікавлених сторін.

2. Інтеграція в бізнес-стратегію:

– оцінка та пом'якшення ризиків: виявлення та усунення небезпек є важливими для планування безпечних операцій і зменшення непередбачуваних інцидентів;

– навчання та залучення працівників: регулярні навчальні програми сприяють розвитку культури безпеки, надаючи можливість працівникам брати активну участь у підтримці безпеки на робочому місці;

– постійне вдосконалення: моніторинг показників безпеки за допомогою показників і аудитів допомагає підприємствам покращувати свої процеси та адаптуватися до нових ризиків;

– технологічна інтеграція: використання таких технологій, як датчики Інтернету речей, моніторинг на основі ШІ та прогнозна аналітика, забезпечує проактивне керування безпекою.

3. Переваги охорони праці як стратегічного елементу:

– стійкий розвиток: узгодження цілей безпеки з ширшими цілями сталого розвитку підтримує довгострокове зростання шляхом створення стійкої робочої сили та зменшення впливу на навколишнє середовище;

– конкурентна перевага: компанії з надійними показниками безпеки часто залучають найкращі таланти та завойовують прихильність клієнтів, які віддають перевагу відповідальним партнерам;

– інновації та ефективність: інвестування в безпечні технології та ергономічні практики може призвести до підвищення ефективності роботи та інноваційних рішень для існуючих проблем.

4. Практична реалізація. Щоб включити безпеку праці в бізнес-стратегію, підприємства повинні: по-перше, розробити чітку політику безпеки, узгоджену з цілями організації; по-друге, виді-

лити ресурси для впровадження заходів безпеки та модернізації інфраструктури; по-третє, встановити відповідальність керівництва за ефективність безпеки і по-четверте, сприяти відкритому спілкуванню щодо питань безпеки та рішень.

Інтегруючи безпеку праці у свої стратегії, підприємства не тільки захищають своїх працівників, але й підвищують їхню операційну стійкість і конкурентоспроможність на ринку.

Незважаючи на значний потенціал охорони праці для підвищення ефективності підприємств, багато українських компаній все ще стикаються з викликами у впровадженні систем безпеки. Серед основних перешкод можна виділити недостатнє фінансування, низький рівень обізнаності керівників щодо переваг інтеграції охорони праці в бізнес-стратегію та складнощі з дотриманням міжнародних стандартів.

Проте з кожним роком ситуація покращується. Завдяки активній участі державних органів, міжнародних організацій та приватного сектора, українські підприємства поступово впроваджують нові підходи до охорони праці, що сприяє не тільки покращенню умов праці, але й підвищенню конкурентоспроможності бізнесу на світовому ринку.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень в поданому напрямі. Інтеграція систем охорони праці у бізнес-стратегію є ключовим чинником підвищення продуктивності та економічної ефективності підприємства. Інвестиції в безпеку праці не тільки знижують ризики та витрати на компенсації, але й сприяють підвищенню мотивації працівників та оптимізації виробничих процесів. Українські підприємства, що активно впроваджують сучасні підходи до охорони праці, мають всі шанси стати більш конкурентоспроможними та економічно ефективними в умовах глобальної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ ISO 45001:2019 Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=88004
2. Сучасна система управління охороною праці – технології для безпечного майбутнього. URL: <https://safety.org.ua/suchasna-systema-upravlinnya-ohoronoyu-pratsi-tehnologiyi-dlya-bezpechnogo-majbutnogo/>
3. Бондар Ю. А., Мірошніченко З. А. Корпоративна культура в системі управління персоналом підприємства. Підсумки розвитку наукової свідомості: 2019 : матеріали прак. конф. (22 груд. 2019 р.). Сеул (Південна Корея). С. 27–29.
4. Гуцалюк О. М., Гаврилова Н. В., Котлубай В. О. Сучасні особливості управління ризиками в контексті стратегічного розвитку підприємства. Вісник економічної науки України. 2021. № 1 (40). С. 74–79. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).74-79](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).74-79)
5. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 1999. 384 с.
6. Шматько Н. М. Закономірності процесу здійснення організаційних змін у структурі управління підприємством. Вісник економічної науки України. 2020. № 2 (39). С. 58–62. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).58-62](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).58-62)
7. Голуб О. В. Економічні аспекти охорони праці на українських підприємствах. Економіка та управління на підприємствах. 2020. № 5 (2). С. 45–51. URL: <https://economy.gov.ua>
8. Мельник І. А., Ковальчук О. М. Вплив охорони праці на продуктивність праці та економічну ефективність. Вісник економіки та права. 2021. № 3(4). С. 67–75. DOI: <https://doi.org/10.1012/vepl321>

9. Соколовський Р. М. Сучасні підходи до управління охороною праці на підприємствах. Праця та безпека в Україні. 2019. № 12(3). С. 21–28. URL: <http://laborsafety.org.ua>

REFERENCES

1. DSTU ISO 45001:2019 Systemy upravlinnia okhoronoiu zdorovia ta bezpekoiu pratsi. Vymohy ta nastanovy shchodo zastosuvannia (ISO 45001:2018, IDT). Available at: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=88004
2. Suchasna systema upravlinnia okhoronoiu pratsi – tekhnologii dlia bezpechnoho maibutnoho. Available at: <https://safety.org.ua/suchasna-systema-upravlinnya-okhoronoyu-pratsi-tehnologiyi-dlya-bezpechnogo-majbutnogo/>
3. Bondar, Iu. A., Miroshnychenko, Z. A. (2019). Korporatyvna kultura v systemi upravlinnia personalom pidpriemstva [Corporate culture in the personnel management system of the enterprise]. *Pidsumky rozvytku naukovoï svidomosti: 2019* [Results of the development of scientific consciousness: 2019]: Proceedings of the practice conference.
4. Hutsaliuk, O. M., Havrylova, N. V., Kotlubay, V. O. (2021). Suchasni osoblyvosti upravlinnia ryzykamy v konteksti stratehichnoho rozvytku pidpriemstva [Modern Features of Risk Management in the Context of Strategic Development of the Enterprise]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (40), pp. 74–79. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).74-79](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).74-79) [in Ukrainian].
5. Shershnyova, Z. E. Oborska, S. V. (1999). *Strategichnyi menedzhment* [Strategic management]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].
6. Shmatko, N. M. (2020). Zakonomirnosti protsesu zdiysnennya orhanizatsiynykh zmin u strukturi upravlinnya pidpriemstvom [Regularities of process of realization of organizational changes in structure of management of the enterprise]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (39), pp. 58–62. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).58-62](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).58-62) [in Ukrainian].
7. Holub, O. V. (2020). “Economic aspects of occupational health and safety at Ukrainian enterprises”. *Economics and management at enterprises*, 5(2), 45–51. Available at: <https://economy.gov.ua>
8. Melnyk, I. A., Kovalchuk, O. M. (2021). “The impact of occupational safety on labor productivity and economic efficiency”. *Bulletin of Economy and Law*, 3(4), 67–75. DOI: <https://doi.org/10.1012/vepl321>
9. Sokolovsky, R. M. (2019). “Modern approaches to occupational health and safety management in enterprises”. *Labor and Safety in Ukraine*, 12(3), 21–28. Available at: <http://laborsafety.org.ua>

Maryna Resler, Yuriy Brodovych, Yurii Forziun, Mukachevo State University. Occupational safety as an element of business strategy at enterprises.

Annotation. *Occupational safety is an integral part of the business strategy of a modern enterprise, serving as the basis for sustainable growth and operational efficiency. The strategic importance of occupational safety is examined in promoting employee well-being, ensuring regulatory compliance and increasing organizational resilience. The alignment of safety initiatives with business objectives is emphasized to minimize risks, reduce costs and increase productivity. Integrating safety measures into strategic policies of enterprises not only fulfills ethical responsibilities, but also provides competitive advantages, including attracting talent, strengthening the brand and trusting stakeholders. The study emphasizes the role of leadership in implementing a safety culture and the need for continuous training of employees to solve new problems in the workplace. Ultimately, occupational safety as a strategic element contributes to long-term success by ensuring a safe and sustainable work environment. Therefore, the occupational safety management system of a modern company is a complex but important mosaic, where variability and technical complexity come together to create a safe and productive work environment. Having examined the issue of occupational health and safety, we note that it is a critically important component of a business strategy aimed at ensuring a safe working environment, improving employee well-being and contributing to the overall stability and profitability of enterprises. The integration of occupational health and safety systems into a business strategy is a key factor in increasing the productivity and economic efficiency of an enterprise. Investments in occupational health and safety not only reduce risks and compensation costs, but also contribute to increasing employee motivation and optimizing production processes.*

Keywords: *business, enterprise, strategies, occupational safety.*